

Junius I

STUVORNA här på orten hava innantill horisontellt tak med
fönster på södra sidan. Ett stort, tjockt ekebord står tvärs för
framväggen. Bänken emellan bordet och främsta väggen kallas
25 frambordsbänken. På norra sidan är norra och på södra, södra
bänken, liksom i Småland. Alla desse bänkar äro uppfyllda
med halm, alnshöga, samt täckta med långa dynor eller
västgötatäcken, på vilka folket ligger om nätterna och sitta
om dagen, som sällan hava någon stol i stuvan, ej heller någon
30 annor säng. I det ena bortra hörnet av stuvan är ugnen, uti
vilken om vintertiden dageligen eldas, då röken går ut genom
dörren, ty här brukas ingen skorsten, och glöden efter eld-
ningen utsopas på lergolvet emillan några stenar jämte ugnen.

Således bliver här mycket hett med ganska mäktig värma. I andra hörnet, på andra sidan om dörren, äro hyllor för köksakerne. Tallrikarna, som här brukas, äro långa, smala, hövlade bräder, så att vardera sådan tallrik räcker till för alla som sitta på en sida vid bordet. Alla husen, som höra till mangård och ladugård, hänga tillsammans i Skåne omkring en fyrkantig gård, så att icke en hund slipper ut eller in, när porten är stängd, mycket mindre oartigt folk; men däremot, då eldsvåda här yppar sig, måste vart hus i gården stryka med. Gästkamrar, såväl som andra kamrar här på landet, äro utan spis, utom själva stuvan, där ugnen är antingen i bortra vrån eller eldstad i förstuvan. Inga andra golv äro här än lergolv, så att den som här nödgas resa om sena hösten eller vintertiden saknar mer än mycket de sköna eldbräsor och varma rum, som stå enom till tjänst ovanför slätten. Dunbäddar brukas här till sängtäcken i alla sängar, så besvärliga om sommartiden som gagnetliga om vintren.

VÄGGBI flögo som bisvärmar jämte lerväggarne och sorlade, liksom när bien svärma, att jag näppeligen vågade mig till väggen av fruktan att bliva av dem stucken, men sedermera fant jag, att de icke hade någon gadd. Lerväggarna voro av desse bien genomborrade med många hundrade hål, vardera så stort, att biet kunde fogeligast inkrypa. Väggbien voro nästan så stora som ordinäre bi och nästan av samma färg: *Frons alba. Oculi & antennæ nigræ. Corpus lana ferruginea vestitum. Abdomen versus anum nigricans. Lingva longa, nigra, sub pectus inflexa.* Ibland desse bien flögo ock några röda stenhumlor, som även hade sina bo i lerväggarne ibland de förra, men hålen, uti vilka desse inkröpo, voro utböjde vid ingången liksom med en kort *osteo-colla.*

RÖDSJUKAN (dysenteri) gick ännu här i Rörum, som förledit år skövlade bort oändeligen mycket folk i Skåne, besynnerligen av allmogen. Alla undrade, vad orsaken mände vara, att denna sjukdom på några år tillbaka blivit här så allmän. De mesta trodde, att inländska tobaken såsom mindre mogen än den utländska skulle kunnat förorsaka sjukdomen, emedan den

isynnerhet yppat sig, sedan tobaksplantagerna blivit allmänna. Men att skylla tobaken för denna sjukdom lärer vara fåfängt, ty en smitta, som en gång anstuckit ett land, utrotas icke så hastigt som den kommer. Men att säga orsaken, varav den först

 5 är uppkommen, har jag icke tillräckeliga rön. I Indien få båtsmännen sjukdomen av mycken frukt, sedan de länge varit den förutan, i Holland av plommon, då det icke regnar på flera veckor, i Ungern av det man ligger ute om nätterna, på andra ställen av omogen eller unken säd och annorstädes

 10 av ruttit kött med mera. Nu voro här i byen allenast tvenne anstuckne, och upp emot Gyinge härad var även ett hus angripit, utan att man hörde sjukdomen vara på andra ställen. Det arma folket var icke vant vid huskurer. Grannarne, som hade bort avhålla sig ifrån de sjuka, besökte dem alltför

 15 flitigt, så att hela landet kunde snart upptändas, och många tusende människor sätta livet till, där det eljest på kort tid kunde utrotas, om *medici* och medikamenter voro straxt till reds. En av desse sjuke kastade straxt upp allt vad som kom i magen, vilket merendels plägar vara ett olyckeligt tecken.

 20 SVART färgas här med albark. Albarken skalades av rå algrenar, torkades sedermera i solen och kokades med svart dy, som togs i kärren. Härmed blev grått och vitt valmar färgat till svart på följande sätt. Torra alebarken blöttes ett par dagar i vatten, kokades sedermera en halv dag, då han därefter upptogs och

 25 bortkastades. Härpå slogs svart färgedy, som finnes här på orten i kärren, och slogs i det vattnet, som barken kokat uti. När detta allt var uppkokat, lades det garn eller valmar, som färgas skulle, i kittelen utan att koka. Ett lock lades över kittelen och ställdes till den andra dagen, då garnet åter skulle

 30 upptagas, färgen åter kokas, och garnet efter kokningen åter inläggas. Om slipstensmjöl utur slipstenshoarna tages och slås härtill, bliver färgen starkare och bättre. Under kokningen röres flitigt vid bottnen, såväl som när garnet är inlagt. På detta sätt färga bönderna vitt, grått och svart ullgarn och valmar med högsvart färg. Medicine professoren, herr doktor

 35 Harmens berättade för mig, att i östra och västra Gyinge hä-

rader skall en sådan svartbrun, fet dy på åtskilliga ställen upptagas i alkärr, med vilken bönderna färga yllna tyger becksvarta, då därtill skaffas eke- och alebark i den proportion, att av den förre tages dubbelt emot den senare, vilken bark med någon victriol utkokas, varpå tyget, som skall svartas, 5 lägges uti den rengjorda osen och väl blötes samt omvändes. Sedermera upptages det, avsköljes i rinnande vatten och uthänges att torkas. Samma professor berättade även, att i norra och södra Asbo samt Bjära härader sker samma färgning något annorledes. Ett slags svart jord, kallad jordsvärta, finnes 10 i somliga mossar och kärr ganska fet, men något blackaktig till färgen, uti vilken, sedan den är sammanblandad med victriol, alun och smedjeslagg, färgas allehanda yllene tyger svarta, men läggas tillika och på en gång i kittelen till att koka på elden. Denna jordsvärta kan med olja eller kokter 15 lut blandas, sedan den först i elden blivit så bränd, att han bliver helt röd, att färga stenvägar med.

LANDET gick med flata och mindre spetsiga backar i fält, bart och överallt ojämnt. Där som backarne voro brutne, sågs en fin sand hava lagt det mesta landet, och att flygsanden här i 20 fordna tider gjort dessa fälten, och således havet förorsakat detta landet. Stenshuvud voro vi komne förbi, då landsvägen stötte nära intill havet, där vi sågo Stenshuvud långt ifrån göra en *angulum obtusum* in åt havet, den havsens vågor icke kunde bortnöta. 25

LANTMÅNEN var bar, utan skog och andra trän eller buskar, men på höjderna var något stenigt och tämmeligen med ljung övervuxit. Det är märkvärdigt att ständigt se, huru höjden strax förändrar den milda jordmån till en skarpare. Således se vi, huru tiden även gör själva jorden torrare, skrynkligare, 30 ojämnare, ty regn sköljer stadigt av, blåsten avförer, luften hopbinder.

GÄRDESGÅRDAR voro nu mer inga andra än enkla stengärdesgårdar av 2 alnars höjd, att jag undrade, det blåsten icke dageligen kastade ikull dem, ty då man kom aldrig så litet vid dem, ramlade hela famnen omkull, ja, ofta mera. Lantmannen 35

- föregav alltid en rolig orsak, att desse svaga murar voro bättre än de faste därmed, att när boskapen ville tvinga sig över, ramlade stenarne ner och slogo dem på benen och fötterna, så att alla kreatur äro rädda att komma nära till dem. Dock står det fast, att fasta murar äro långt nyttigare.
- 5 SYRA, *Fl.* 296, gjorde de vida trädesfälten på de största trakter helt bruna, som hade här intet annat varit sått än syra.